

У статті йдеться про передумови створення Опікунства про народну тверезість, подано характеристику роботи книгозбірень, що діяли прои ньому, зокрема на Волині

ОСВІД роботи бібліотек далекого минулого може зацікавити не тільки істориків бібліотечної справи, але й бібліотекарів-практиків, насамперед організаторів та керівників бібліотечної мережі. При поглибленому вивченні механізму функціонування бібліотек ХІХ – початку ХХ століття ми довідуємось багато корисного і повчального про діяльність бібліотек в умовах недостатнього фінансування (або його повної відсутності), про оригінальні форми роботи, одержуємо матеріал для порівняльної характеристики основних бібліотечних показників тих часів із сучасними тощо. Однією з найцікавіших сторінок історії бібліотечної справи у цьому сенсі є діяльність на теренах України бібліотек Опікунства про народну тверезість (ОНТ), яка є майже не дослідженою. Деяку інформацію про бібліотеки ОНТ можна знайти у зв'язку з характеристикою народних бібліотек в Україні у дореволюційний період у дослідженнях вітчизняних бібліотекознавців – О. Онищенко, Л. Дубровіної [1], А. Волинець [2; 3], З. Гімалдінової [4] та ін. Але здебільшого в них тільки засвідчується факт існування таких книгозбірень в окремих регіонах. Деяку суттєву інформацію про діяльність Миколаївського комітету Опікунства про народну тверезість викладено у публікації Г. Бородіної [5], проте ці відомості займають лише три абзаци.

У працях російських бібліотекознавців бібліотеки ОНТ згадуються у зв'язку з розглядом типологічних проблем народних книгозбірень Російської імперії [6; 7; 8]. Єдиним винятком є статті російського бібліотекознавця І. Голубцової [9; 10], в яких подається характеристика культурно-освітньої діяльності Російського ОНТ, у тому числі його діяльність з організації бібліотек.

Однак ані у працях українських, ані у працях російських бібліотекознавців немає детальної характеристики роботи книгозбірень Опікунства в Україні: не досліджено їхню мережу, роль і місце серед інших народних бібліотек, відсутній аналіз складу фонду та читачів, не встановлені особливості розвитку мережі в окремих регіонах. До того ж бібліотеки Волинського ОНТ не згадувались у жодній науковій публікації. Хоча на прикладі їхньої діяльності у цьому регіоні можна з'ясувати причини створення цього типу книгозбірень, встановити загальні закономірності їхнього розвитку, охарактеризувати режим та форми роботи, дослідити місце серед інших типів бібліотек. Розгляд цих питань і є метою даної статті.

Розпочнемо з причин створення Опікунства про народну тверезість та короткої характеристики його основних функцій. Виникнення організації з такою дивною назвою було зумовлено введенням у Російській імперії в кінці ХІХ століття суттєвих змін в організації торгівлі спиртними напоями. У 1895 р. вільну акцизну систему продажу алкогольних напоїв замінили казенною винною монополією, яка поступово впроваджувалася низкою законів у різних регіонах неосязної імперії до 1906 р. Станом на 1900 р. казенну монополію торгівлі вже було введено в половині губерній [11, 200]. У містах і містечках, як гриби після дощу, почали з'являтися так звані «водочные», «рюмочные» і «пивные». За один рік (1900) було продано 36 млн. 804 тис. відер алкогольних напоїв 40° міцності, що на душу населення становило 0,7 відра, причому в містах ця доза становила 1,09 відра, а в повітах – лише 0,26. В результаті держава одержувала значні кошти, а народ спивався. Уряд змушений був шукати «золотої середини» між бажанням одержати великі прибутки та необхідністю зберегти працездатність і здоров'я населення.

У зв'язку з цим, одночасно із введенням казенного продажу алкогольних напоїв, було створено Опікунство про народну тверезість. Перед ним стояло такі три основні завдання:

- 1) здійснювати нагляд за тим, щоб торгівля алкогольними напоями проводилася згідно зі встановленими правилами;
- 2) відкривати і утримувати заклади для лікування алкоголіків;
- 3) розповсюджувати серед населення знання про негативний вплив алкоголю на людину, а також створювати умови для того, щоб народ мав можливість проводити вільний час поза «питейними заведеннями». З цією метою передбачалося влаштовувати народні читання і співбесіди, видавати і поширювати в народі видання, які роз'яснюють шкоду зловживання міцними напоями, а також відкривати чайні, народні читальні тощо [12, 547].

Фінансувалось Опікунство в основному з казни, хоча значні суми надходили від приватних осіб, продажу власних видань та читання лекцій.

ОНТ складалося з губернських комітетів, які очолювали губернатори, а до складу входило все духовне і світське начальство: єпархіальний архієрей, віце-губернатор, прокурор окружного суду, предводитель дворянства, управитель казенної палати, начальник жандармського управління, директори народних училищ та ін. Крім того, в кожному повіті створювалися повітові комітети, які очолювали повітові предводители дворянства, а до складу входила майже вся адміністрація. Таким чином, мережею організацій ОНТ було охоплено всю територію велетенської Російської імперії. Не становила винятку і Волинська губернія, в якій у 1898 р. було створено Волинське губернське опікунство про народну тверезість (ВОНТ).

Як вже зазначалось, одним із основних завдань ОНТ було розповсюдження серед народу знань про шкоду зловживання алкоголем та організація його вільного часу. Ця діяльність передбачала п'ять основних напрямів роботи:

1. Створення бібліотек, бібліотек-читалень та книжкових складів з метою популяризації кращих зразків літератури для народного читання.
2. Організацію народних читань з метою антиалкогольної пропаганди та розширення світогляду населення.
3. Влаштування вокально-інструментальних вечорів та театральних вистав з метою організації змістовного дозвілля населення.
4. Видання та розповсюдження книг для народного читання з метою поширення медичних знань про шкоду алкоголю і піднесення загального культурного рівня народу.
5. Організацію недільних шкіл для неписьменних та малописьменних людей.

Найважливішу роль у культурно-освітній діяльності Опікунства відігравали бібліотеки, які у досить великій кількості створювались у губернії. Проаналізувавши звіти ВОНТ за 1898-1913 рр. [13–20], можна відтворити картину розвитку бібліотечної мережі у губернії. Бібліотеки Опікунства існували у двох формах:

1. Читальні, які видавали книжки додому і, разом з тим, мали зали, в яких читач міг почитати книги чи періодичні видання. Вони становили, в середньому, 94% всіх книгозбірень Опікунства.

2. Читальні, які давали можливість читати літературу на місці без права брати її додому (близько 6%).

В усіх випадках гроші за читання не вимагали. Книги додому брали, в середньому, 55% відвідувачів.

Географія поширення бібліотек була такою. Найбільше установ було відкрито Кременецьким повітовим комітетом (18), Житомирським губернським та повітовим комітетом (14). В інших повітах Волинської губернії було створено по 2–5 бібліотек на повіт. Станом на 1910 р. бібліотек ОНТ не було тільки у Ковельському та Новоград-Волинському повітах [17]. Найбільша кількість цих закладів у Кременецькому повіті пояснюється частково тим, що переважали більшість опікунів та бібліотекарів у них становили священники та законвчителі міських і парафіяльних училищ. Кременеччина у той час була значним православною осередком губернії: до складу повіту входив Почаїв, а у Кременці до 1902 р. розміщувалася Волинська духовна семінарія, випускники якої часто ставали бібліотекарями бібліотек-читальень. «Духовенство сочувственно относится к предприятиям Попечительства. Охотно принимает на себя заведение чайными и библиотеками-читальнями. Выписываемые в библиотеки книги и журналы служат им пособием для беседы с народом в часы досуга» [17, 25].

Третина бібліотек знаходилась у містах і містечках, а переважна більшість – у сільській місцевості. Опікунство усвідомлювало, що «...в библиотеках-читальнях, расположенных в селах, потребность в чтении ещё больше ощущается» [17, 20].

Достатніх коштів на оренду спеціальних приміщень для бібліотек Опікунство не мало, тому їхня переважна більшість (60%) розміщувалася при чайних ВОНТ, а 40% – при навчальних закладах, фабриках та інших установах.

Бібліотеки при чайних мали дуже специфічні умови роботи, тому зупинимось на їхній діяльності детальніше. Чайні ОНТ створювалися на противагу численним «рюмочным» і «водочным» з метою «...предоставления населению возможности проводить досуг вне питейных заведений и отвлечения его, таким образом, от пьянства...» [20, 3]. У чайних відвідувачам пропонували дешевий чай, каву, молоко, булочки і хліб. Іноді замість чайних створювались їдальні, де продавалася недорога гаряча їжа. Здебільшого народні чайні облаштовувалися таким чином: приміщення складалося з трьох-чотирьох кімнат, із яких одна (дві) відводилася безпосередньо для організації харчування народу, а інші дві – під бібліотеку і читальний зал, «...комнатные стены украшены иконами и картинами. Имеются волшебные фонари и музыкальные инструменты. Всё это производит на население благоприятное впечатление» [17, 17]. Близько 40% бібліотек при чайних мали окремих бібліотекарів, у решті випадків читачів обслуговували буфетники.

Як вже зазначалося, чайні створювалися на противагу пивним і винним лавкам, але при цьому вони іноді не витримували конкуренції. Наприклад, у звіті за 1910 р. зазначалося, що у с. Верхів Острозького повіту, де було дві пивні й одна винна лавка (і це на одне село!), створена Опікунством чайна відвідувалася погано [17, 36]. Тому необхідно було шукати нових форм роботи і впливу на народну свідомість. У зв'язку з цим у містах більшість чайних розміщувалась у центрі, як правило, на базарній площі. Це було дуже зручно для сільського населення, яке у базарні дні буквально «наводнювало» чайні. Приїжджим дозволяло користуватися тільки читальним залом. Відвідувачі знаходили тут місце для відпочинку і проведення вільного часу. Перекусивши в буфеті, вони мали можливість почитати журнал чи книжку у тихому, теплому та естетично оформленому приміщенні. Крім того, якщо бібліотекарем був не буфетник, він міг провести з читачем бесіди на морально-етичні теми, обговорити поточні події суспільного життя, порекомендувати кращу літературу (до речі, бібліотекарями у книгозбірнях ВОНТ були священники, вчителі, волосні писарі та інші представники місцевої інтелігенції).

Бібліотеки при чайних згадувались у «Памятных книжках о Волынской губернии» [21]. Згідно з цим офіційним статистичним джерелом, у губернії кожного року нараховувалися 2–4

бібліотеки при чайних. Проте у звітах ВОНТ за цей же період зафіксовано значно більшу кількість – у середньому 32 бібліотеки [13–20]. Крім того, в губернії було близько 50 чайних, які не мали бібліотек-читальень, але передплачували періодичні видання.

Зупинимось більш детально на організації роботи бібліотек ВОНТ.

Переважну частину їхнього фонду становила художня література (в середньому 67%) та твори духовно-морального змісту (7,6%). Непогано був укомплектований фонд літературою з історії (3,6%), географії (2,4%), філософії та психології (2,9%). Решта галузевої літератури складала менше 1% (наприклад, з сільського господарства – 0,7%, природознавства – 0,5%).

Крім книжок, досить значну частину фонду становили періодичні видання, хоча їхня кількість була різною у різних бібліотеках і залежала, в основному, від фінансування та прибутків повітових відділень. Переглянуті звіти ВОНТ [13–20] дають можливість встановити, що найбільша кількість преси передплачувалася Житомирською народною бібліотекою (9 назв газет і 17 назв журналів на рік), проте переважна більшість книгозбірень передплачувала тільки 3–4 періодичні видання. Найчастіше у фондах бібліотек була така періодика:

- місцева газета монархічного спрямування «Жизнь Волини», яка виходила у Житомирі в 1909–1917 рр.;

- щомісячний літературний журнал «Трезвые восходы» (С.Пб., 1908–1914), що мав велику кількість додатків, завдяки яким поповнювався фонд бібліотеки. Наприклад, безкоштовними додатками до журналу були проповідницькі листки «Слово жизни» і «За трезвость», бібліотечка «Народное чтение», а в окремі роки – «Календари трезвенника»;

- місцевий журнал «Почаевский листок» (Почаїв, 1887–1917). Цей часопис на початковому етапі свого існування ставив своїм завданням релігійно-моральне виховання православного люду, але з 1905 р. швидко політизувався і перетворився у рупор чорносотенного «Союза русского народа» [22, 289–298]. Дуже часто «Почаевский листок» і його численні додатки (52 додатки на рік, котрі являли собою бесіди морально-етичного змісту, брошури науково-популярного характеру, статті, що відтворювали погляди й інтереси «Союза русского народа») надходили в бібліотеки безкоштовно.

Обсяг і наповненість фондів книгозбірень залежав від фінансової спроможності повітових комітетів. Близько 25% установ мали фонд до 500 примірників, 61% – до 1 000 прим., 14% – понад 1 000 прим. Найбільший фонд (близько 2 000 прим.) був у Житомирській, Луцькій народних бібліотеках та Ізяславській книгозбірні при чайній.

Бібліотеки ОНТ відносилися до типу народних бібліотек і до 1905 р. діяли згідно з «Правилами о бесплатных народных читальнях и о порядке надзора за ними» [23], затвердженими Міністерством внутрішніх справ 15 травня 1890 р. Відповідно до цього офіційного документа, у фондах бібліотек могли зберігатися тільки книги і періодичні видання, схвалені Вченим комітетом Міністерства народної освіти; література, схвалена духовним відомством православного віросповідання для використання в церковнопарафіяльних школах і церковних бібліотеках; а також книги і журнали, які видає Уряд.

У бібліотеках навіть вивчався попит на книги. Деякі дані з цих досліджень було зафіксовано в окремих звітах ВОНТ. З них ми довідуємося, наприклад, що з художніх творів користувалися попитом казки Г.-Х. Андерсена, твори Ф. Достоєвського, Майн Ріда, Л. Толстого, І. Тургенєва; з галузевої літератури найбільше використовувалася сільськогосподарська, історична та медична книги. На жаль, звіти не дають нам уявлення про те, чи була у фонді україномовна література та твори українських письменників.

Всі бібліотеки були відкриті щоденно, у будні дні працювали, переважно, 8–9 год., хоча деякі з них обслуговували відвідувачів і довше, наприклад, Луцька народна бібліотека-читальня була відкрита з 8 до 21 год. У неділю та святкові дні бібліотеки працювали за скороченим графіком – тільки у післяобідню пору.

Постійними відвідувачами бібліотек ВОНТ були військові та цивільні чиновники у відставці, ремісники, солдати, учні місцевих училищ, службовці нижчих рівнів, робітники та інші особи, які не мали змоги передплатувати газети і журнали, а також платити за користування приватними публічними книгозбірнями. У базарні дні бібліотеки при чайних у великій кількості відвідували селяни прилеглих сіл, у невеликих містечках досить частими відвідувачами книгозбірень була єврейська молодь. Як зазначалось у звітах, ці дві категорії читачів відзначалися великою акуратністю по відношенню до книг. Особливий приплив відвідувачів спостерігався у вихідні і святкові дні, коли, крім селян з прилеглих сіл, приходили і солдати з місцевих гарнізонів.

Найбільшу кількість читачів (понад 10 тис. осіб) було зафіксовано у Житомирській народній бібліотеці та Ізяславській бібліотеці-читальні, створеній при чайній ВОНТ. Переважна більшість читачів була православного віросповідання, хоча в деяких повітах іновірці (переважно євреї) становили понад 40% відвідувачів.

Наведені у звітах дані дають можливість скласти деяке уявлення про основні показники бібліотечної роботи, зокрема встановити, що книгозабезпеченість складала в середньому 8 книг на читача (для порівняння – сучасний середній показник 19,7) [24, 20], але була досить велика обертаність – 5 книг (сучасний середній показник – 1,2) [24, 22]. Показники читаності теж перевищували сучасні. Це середні показники по всіх бібліотеках ВОНТ, хоча ситуація у повітах була різною.

За свідченням російських бібліотекознавців, після 1905 р. почався різкий занепад діяльності ОНТ у зв'язку зі значним скороченням державного фінансування [25, 103], а бібліотеки через відсутність засобів знаходилися в «ужасяючому состоянні» [26, 72]. Проте, аналізуючи звітну документацію ВОНТ, ми такої картини занепаду не спостерігаємо. Навпаки, з роками зростає кількість бібліотек та спостерігається динаміка їхнього відвідування. Проілюструємо це твердження даними про діяльність Житомирської народної бібліотеки, заснованої, до речі, у 1906 р. У 1907 р. її відвідувала 7 231 особа, у 1908 р. – 12 340 осіб, у 1909 р. – 13 474, у 1910 – 14 032 [17]. Як бачимо, кількість читачів за 4 роки збільшилась удвічі! Щороку бібліотека поповнювала свій фонд у середньому 180 прим. книг. Волинський губернський комітет ОНТ досить пристойно фінансував бібліотеку, зокрема у 1910 р. він виділив 1 000 руб. на її утримання, з яких 240 руб. було витрачено на зарплату бібліотекаря, 163 руб. – на придбання книг, газет, журналів та каталогів, а 74 руб. – на збереження фонду – «... переплёт новых книг и исправление старых переплёттов». Як бачимо, занепаду не спостерігалось.

Хоча, звичайно, певні фінансові проблеми були. Наприклад, у звіті за той же 1910 рік стосовно Луцької народної бібліотеки зазначається, що фонд «...не поповняється уже 5 лет из-за отсутствия средств. В 1910 г. удалось приобрести за небольшую плату только 80 томов русских классиков» [17, 29]. Зауважимо, що це не так вже і мало, враховуючи, що фонд цієї бібліотеки у звітний період складав «...2 000 книг разного содержания» [17, 29], а книговидача становила 21 780 книг. Отже, обертаність літератури була 10,8. Крім того, у звітному році в бібліотеку записалося 186 нових читачів. Очевидно, що ці цифри переконливо свідчать про відсутність занепаду, навіть при деяких фінансових проблемах. Дійсний занепад бібліотек ВОНТ стався лише в період Першої світової війни, коли Волинь опинилась у зоні військових дій. Але на це були об'єктивні причини.

При народних бібліотеках і чайних ВОНТ організувало також книжкові склади, де населення могло придбати дешево і корисні видання. Завідували ними, як правило, вчителі народних училищ [27, 205].

Підсумовуючи, можна відзначити, що ВОНТ і Волинське губернське земське правління [28] до 1917 р. були найбільш активними організаторами мережі народних бібліотек на території Волинської губернії. Як зазначалось у звіті ВОНТ за 1913 р.: «Бібліотеки являються довольно действенным средством отвле-

ния народа от пьянства и увеличения его умственного развития» [20, 5].

Проте культурно-освітня діяльність ВОНТ не обмежувалась тільки організацією бібліотек. Іншим важливим напрямом цієї діяльності були народні читання. Лекторами були вчителі, священники, лікарі, військові у відставці, землевласники. Причому проводився ретельний відбір кандидатур для цієї діяльності: «Списки лиц, изъявивших желание участвовать в чтениях в качестве лекторов» затверджувалися самим Куратором Київської навчальної округи.

Народні читання значно розширювали сферу впливу ВОНТ. Наприклад, у 1900 р. в Овруцькому повіті була тільки одна народна бібліотека-читальня, але Овруцький повітовий комітет ОНТ організував цикли лекцій у найбільших населених пунктах: Овручі (лекції читали священники, податковий інспектор, акцизний чиновник, начальник складу), Народичах (священники, лісничий, сільський лікар), Олевську (священник, лісовий ревизор), Іскорості (священник, судовий слідчий, вчителька церковнопарафіяльної школи) [29, 257].

Після проведення лекцій слухачам безкоштовно роздавалися брошури релігійно-морального, історичного та природничо-наукового змісту у популярному викладі. До речі, підготовка і видання таких брошур з метою «...распространения здравых понятий о вреде употребления крепких напитков» [20, 2] було одним із основних напрямів діяльності ВОНТ.

Не меншою популярністю серед народу користувалися театральні вистави та вокально-інструментальні вечори, організовані ВОНТ (музичні інструменти і костюми зберігалися у чайних та бібліотеках). Надзвичайно подобалися відвідувачам «вольшебные фонари» з кольоровими картинками, які часто використовувалися при проведенні різноманітних заходів.

Отже, ВОНТ відіграло значну роль у формуванні бібліотечної мережі в регіоні на межі XIX і XX століть. Його бібліотеки-читальні були одним із основних засобів реалізації поставлених перед цією організацією завдань. Вони користувалися великою популярністю у малозабезпечених читачів, мали досить високі показники бібліотечної роботи, сприяли піднесенню загальнокультурного рівня населення та відверненню його від шкідливих звичок.

Список використаної літератури

1. Онищенко О., Дубровіна Л. Бібліотечна справа в Україні наприкінці XIX – у 10-х роках XX століття: стан та основні напрями розвитку // Бібл. вісн. – 2005. – № 6. – С. 27–32.
2. Волинець А.А. Становлення та розвиток публічних бібліотек в Україні (XIX – початок XX століття): Дис. ... канд. іст. наук. – К., 1998. – 199 с.
3. Радзівіло А.А. З історії народних бібліотек в Україні в другій половині XIX століття // Державні бібліотеки: Сучас. проблеми і перспективи. – К., 1993. – С. 71–75.
4. Гімалідінова З.В. Бібліотечне обслуговування сільських місцевостей в Україні в дожовтневий період // Бібліотекознавство і бібліографія: Міжвід. респуб. зб. – 1971. – Вип. 11. – С. 43–51.
5. Бородіна Г.Г. Бібліотеки-читальні та народні читання в історико-культурному контексті півдня України (кінець XIX – початок XX століття) // Бібл. планета. – 2001. – № 1. – С. 33–34.
6. Матвеев М.Ю. Типологія народних бібліотек в дореволюційній Росії (вторая половина XIX – начало XX века) // Библиотекосведение. – 2000. – № 6. – С. 102–108.
7. Матвеев М.Ю. Открытые для народа // Библиотека. – 2001. – № 12. – С. 74–75.
8. Дворкина М. Первые народные библиотеки [в России] // Библиотекарь. – 1978. – № 7. – С. 56–58.
9. Голубцова И.А. Попечительство народной трезвости // Библиотечная энциклопедия / РГБ. – М., 2004. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rsl.ru>.
10. Голубцова И.А. Чайно-читальни, музеи и другие учреждения Российского попечительства // Библиотека. – 1996. – № 10. – С. 43–44.
11. Питейная торговля // Большая энциклопедия / Под ред. С.Н. Южакова. – СПб., [Б. г.] – Т. 15. – С. 200–201.
12. Попечительство о народной трезвости // Энциклопедический словарь. – СПб.: Типо-литография И.А. Ефрона, 1898. – Т. 48. – С. 547–548.
13. Отчёт о деятельности Волинского попечительства о народной трезвости за 1898 год. – Житомир, 1899. – 146 с.
14. Отчёт о деятельности Волинского попечительства о народной трезвости за 1899 год. – Житомир, 1900. – 182 с.
15. Отчёт о деятельности Волинского попечительства о народ-

ной трезвости за 1900 год. – Житомир, 1901. – 139 с.

16. Отчёт о деятельности Волынского попечительства о народной трезвости за 1907 год. – Житомир, 1909. – 85 с.

17. Отчёт о деятельности Волынского попечительства о народной трезвости за 1910 год. – Житомир, 1912. – 69 с.

18. Отчёт о деятельности Волынского попечительства о народной трезвости за 1911 год. – Житомир, 1913. – 69 с.

19. Отчёт о деятельности Волынского попечительства о народной трезвости за 1912 год. – Житомир, 1914. – 71 с.

20. Отчёт о деятельности Волынского попечительства о народной трезвости за 1913 год. – Житомир, 1917. – 53 с.

21. Памятная книжка о Волынской губернии на 1901 год. – Житомир, 1900. – XXXIX, С. 78, 126, 115, 115; Памятная книжка о Волынской губернии на 1902 год. – Житомир, 1901. – XXXIV, С. 24, 41, 86, 123, 148; Памятная книжка о Волынской губернии на 1904 год. – Житомир, 1904. – XV, С. 98, 130, 12, 137; Памятная книжка о Волынской губернии на 1907 год. – Житомир, 1906. – С. 21, 39, 44, 149, 183.

22. Мілясевич І. Періодичні видання Волинської губернії XIX – початку XX століття: Іст.-бібліогр. дослідж. / НАНУ, ЛНБ ім. В. Стефаніка, НДЦП. – Львів, 2004. – 376 с.

23. Правила о бесплатных народных читальнях и о порядке

надзора за ними // Указания о бесплатных народных библиотеках (читальнях) с приложением примерных их уставов, составленных Санкт-Петербургским Комитетом грамотности. – 2-е изд. – СПб.: Тип. П.П. Сойкина, 1894. – С. 6–10.

24. Бібліотечна Україна в цифрах (2004 – 2005): Стат. зб. / НПБ України. – К., 2006. – 37 с.

25. Матвеев М.Ю. Типология народных библиотек в дореволюционной России (вторая половина XIX – начало XX века) // Библиотекведение. – 2000. – № 6. – С. 101–108.

26. Хавкина Л.Б. Библиотеки, их организация и техника: Руководство по библиотекведению. – СПб., 1911. – С. 72

27. Державний історичний архів України (ДІАУ). – Ф. 707, оп. 227, спр. 16, с. 205.

28. Мілясевич І.В. Діяльність повітових земств Рівненщини по створенню мережі бібліотек у краї на початку XX століття // Історія бібліотечної справи Рівненщини: Зб. ст. – Рівне, 1999. – С. 19–23.

29. ДІАУ. – Ф.707, оп. 227, спр. 16, с. 257.

30. Булгаковский Д.Г. Очерк деятельности попечительства о народной трезвости за всё время их существования (1895 – 1909 г.). – СПб.: Отечество. тип., 1910. – 216 с.

МЕНЕДЖМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ З ПИТАНЬ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ В ОДЕСЬКІЙ ОУНБ ІМ. М. ГРУШЕВСЬКОГО

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Ю. Амельченко

Інформаційний центр при ОУНБ ім. М. Грушевського сьогодні є, мабуть, головною структурою в регіоні, котра консолідує діяльність усіх існуючих у ньому державних і громадських організацій щодо надання мешканцям Одещини відомостей з питань євроінтеграції. Бібліотека також плідно співпрацює з обласним та міським управліннями з питань внутрішньої політики та євроінтеграції держадміністрацій, Асоціацією європейської культури «Золота акація», Українсько-голландським бізнес-клубом, центром європейської інтеграції і міжнародного співробітництва «Дім Європи» та ін.

За півроку діяльності інформаційний центр набув певного досвіду з менеджменту інформаційних ресурсів з названого питання.

Одночасно, працюючи над введенням в обіг все більшої частини своїх фондів, бібліотека акумулює інформацію й з інших інформаційних баз: органів управління, громадських організацій. І функція бібліотеки в цьому аспекті набуває ресурсно-оцінюючого і ресурсно-орієнтуючого характеру, що впливає на процес формування інформаційного ресурсу з питань євроінтеграції і створення власної бази даних.

Робота ведеться за декількома напрямками. Створюються електронні версії документів, опублікованих на паперових носіях: книг, періодичних видань (тільки регіональних – обласних і районних) шляхом оцифрування. Наразі на порталі «Одещина» у спеціальній рубриці «Одещина на шляху до євроінтеграції» виставлено понад 100 повнотекстових версій таких джерел, і цей ресурс постійно поповнюється.

Створюється власний інформаційно-аналітичний продукт на базі наявних інформаційних масивів за принципом «інформація – на базі інформації». Цей ресурс формується на основі сайту Представництва Європейської комісії, в якому джерела чітко систематизовані за такою тематикою:

а) що таке ЄС (головування в ЄС; установи ЄС; країни-члени ЄС; стосунки з іншими країнами; від європейських Співтовариств до Європейського Союзу; віхи історії ЄС; Євро і ти; веб-сайти ЄС);

СУЧАСНИЙ етап розвитку постіндустріального, інформаційного суспільства України пов'язаний зі зростаючими інформаційними потребами його членів, зокрема, стосовно євроінтеграційних питань, оскільки наша держава одним із своїх пріоритетів визначила інтеграцію в європейське співтовариство. Значний інтерес до цих проблем виявляють і жителі Одеської області, як регіону, націленого на євроінтеграцію. І пересічних громадян, і фахівців цікавлять різні аспекти зазначеного питання: перспективи інтеграції в Європу, вплив цього процесу на повсякденне життя, ризики та переваги на цьому шляху, європейське законодавство, історія, культура і т. ін. Надання цієї інформації своїм користувачам є одним із пріоритетних завдань Одеської ОУНБ ім. М. Грушевського. Так, на її базі за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» було організовано регіональний інформаційний центр та інформаційний центр з питань євроінтеграції. Також створено регіональний інформаційний портал «Одещина». Відповідна інформація розміщується на сайті бібліотеки.

Все це свідчить про розуміння тієї важливої суспільної ролі, яку відіграють сьогодні бібліотеки. І йдеться не лише про створення електронних версій документів, наявних у фонді, а й про комплектування новою електронною інформацією.

Діяльність центру є також прикладом успішної кооперації в системі інформаційного обслуговування населення двох структур різного підпорядкування: державного закладу – ОУНБ, і громадської організації – Одеського прес-клубу реформ. Функцією бібліотеки є управління інформаційними потоками: відбір необхідної інформації, її структуризація, підготовка до використання і надання користувачеві безпосередньо у центрі або у віртуальному режимі – на інформаційному порталі «Одещина» та сайті бібліотеки. Звичайно інформування громадян з питань євроінтеграції здійснюється і за допомогою традиційних форм бібліотечної роботи – презентацій книг, організації виставок тощо.

Спільна діяльність з Прес-клубом реформ сприяє широкому залученню громадськості та засобів масової інформації до таких заходів, як прес-конференції, засідання «круглих столів», тренінги, форуми та ін.